

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ФОРМУВАННІ НОВОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Богдан КРИЖАНОВСЬКИЙ

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
Тернопіль, Україна*

Упродовж останніх років цифрова економіка перетворилася на одну з найдинамічніших і найперспективніших сфер розвитку. Дослідження її економічної сутності набуває статусу стратегічного завдання, оскільки від цього залежить формування сучасних соціально-економічних взаємодій і побудова дієвої моделі господарювання. Її виникнення та поширення пов'язані з потребою у впровадженні інноваційних рішень, а також із зростанням попиту на продукти, що ґрунтуються на віртуальних формах обміну та грошового обігу [11].

Цифрова економіка являє собою складну систему процесів, у межах якої поєднуються інфраструктурні елементи різних потоків – технологічних, інтелектуальних та організаційних, що формують мережеву модель господарювання. Її розвиток, з одного боку, відбувається у природний спосіб, а з іншого – виступає рушійною силою безперервних інноваційних перетворень, які впливають на широкий спектр суспільних процесів [9, с.560].

Цифрова економіка охоплює усі сегменти господарської діяльності, у яких застосовуються технологічні новації, що спрямовують перетворення ринкових процесів, форм ведення бізнесу й моделей споживчої поведінки. Становлення інформаційного суспільства ґрунтується на інфокомунікаціях, тобто поєднанні телекомунікацій із інформаційними, комп'ютерними та радіотехнологіями, завдяки яким відбувається глибоке проникнення ІКТ у економічну та соціальну сферу. Такий розвиток зумовлює суттєві технологічні зміни у виробництві й споживанні та потребує узгодженого управління інфокомунікаційними й цифровими процесами [3, с.59].

Розвиток інформатизації насамперед визначається поширенням цифрових комунікаційних технологій і платформ, побудованих на поєднанні Інтернету та мобільних рішень. У такій логіці цифрову економіку розуміють як сферу господарської діяльності, що спирається на застосування інформаційних і комунікаційних технологій [6].

Однією з провідних можливостей, що з'являються в умовах цифрової доби, є здатність зберігати й опрацьовувати колосальні масиви інформації, відомі як великі дані. Використання аналітики великих даних суттєво підвищує результативність управлінських рішень, що має вагоме значення для підприємницьких структур і системи державного управління. Нині у державах із високим рівнем технологічного розвитку найбільш активно цей потенціал реалізує великий корпоративний сектор, що спричинило посилення уваги органів влади до проблеми дисбалансу в управлінні складною макроекономічною системою.

Водночас практика багатьох держав доводить, що ті самі технології можуть створювати серйозні ризики для національної безпеки. Йдеться, зокрема, про використання цифрових інструментів для кібератак, поширення неправдивих повідомлень через мережеві ресурси, наприклад, щодо перебігу епідемічних процесів, природних криз чи даних, пов'язаних з діяльністю центральних фінансових інституцій. Набуває актуальності й ризик створення засобів впливу на масову свідомість,

спрямованих на порушення політичної стабільності й підрив легітимності державних інституцій [5].

На думку окремих економістів, цифрові технології трансформують уявлення про ефект масштабу, який традиційно визначає раціональні обсяги виробництва та розміри підприємства. Така трансформація пов'язана з використанням адитивних технологій 3D-друку, орієнтованих на виготовлення продукції малими серіями або навіть у формі поодиноких виробів. У цифровій економіці змінений ефект масштабу набуває форми віртуальної платформи, що поєднує продавців і споживачів товарів і послуг, створюючи нові умови для організації економічних зв'язків і взаємодій [9].

Масове впровадження цифрових рішень змінює внутрішню будову економіки, у якій торговельний сектор поступово відсуває виробництво на другий план. Завдяки поширенню цифрових технологій активно формуються глобальні мережі обміну товарами й послугами, здатні залучати споживачів із різних частин світу. Для підприємств, що створюють продукцію, такі розширені канали доступу до покупців забезпечують відчутні переваги у збуті та генерують істотний економічний результат.

Унаслідок цифровізації відбувається масштабне скорочення потреби в робочій силі, посилюється соціальна нерівність і формуються ризики для базових суспільних цінностей. У політичній площині інформаційно-комунікаційні технології здатні слугувати інструментом дестабілізації держави та впливу на громадські настрої. Подібні тенденції формують одні з найвагоміших викликів для органів влади в умовах технологічної цифрової трансформації. Усвідомлення зазначених проблем має стимулювати розвиток людиноцентричної моделі суспільно-економічного поступу в державному управлінні, підприємницькому середовищі й щоденних практиках громадян. [7].

Цифрові технології розвиваються швидкими темпами та поширюються у різноманітні сфери діяльності людини. Їх застосування здатне суттєво підвищити економічний потенціал країни й істотно вплинути на повсякденне життя громадян. Упродовж наступного десятиліття прогнозується значна трансформація бізнес-процесів, способів взаємодії між підприємствами та зацікавленими сторонами, а також ринків різних ресурсів, щоб забезпечити відповідність вимогам цифрових технологій і систем [3].

Панасюк В. та Монастирський Г. відзначають, що цифровізація економіки сприяє підвищенню її стійкості та здатна забезпечити стабільне надходження коштів до державного бюджету. Перевага цифрових технологій полягає у менших потребах у матеріальних ресурсах порівняно з галузями, що залежать від фізичних активів, такими як сільське господарство або промислове виробництво, де важливу роль відіграють обладнання, запаси сировини, готова продукція та транспортні засоби. Впровадження цифрових рішень у різних секторах економіки (від промислового виробництва до сфери надання послуг) дозволяє досягати високої ефективності та оптимізувати економічні результати [8, с.206].

Нині цифрова економіка виступає дієвою платформою для розвитку державного управління, економічної системи, підприємництва, соціальної сфери та суспільства загалом. Розвиток цифрової економіки в країні неможливий без належного нормативно-правового забезпечення та стратегічного планування, що спирається на цифрові технології. Одночасно важливе значення має формування професійних компетенцій, базового рівня ІКТ-грамотності, підготовка до майбутньої професійної діяльності та підтримка безперервного навчання протягом життя [6].

Отже, цифрова економіка виникла як логічний результат розвитку ринкової економічної системи, орієнтованої на інновації. Швидке поширення цифрових технологій зумовлене перш за все потребою підвищити ефективність і

конкурентоспроможність підприємств, а також зміцнити позиції національних економік. Держави, що очолили процес цифровізації власних економічних систем, отримують можливість посилити свої конкурентні переваги та максимізувати вигоди через більш ефективний розподіл ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Вербівська Л., Буринська О. Використання цифрових технологій у підприємницькій діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № (61). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3814/3734>
2. Козлов В. В., Томашевська Т. В. Цифрова економіка: передумови, загрози та перспективи. *Статистика України*. 2021. № 2. С. 58-66.
3. Лебідь О. Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*. 2023. № (55). URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2840/2764>
4. Марченко О. Цифрова економіка в Україні: основні тенденції та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. Т. 65. № 4. С. 34–39.
5. Нікітенко В.О. Модель цифрової трансформації економіки як чинник сталого, справедливого та інклюзивного розвитку. *Humanities Studies*. 2022. Вип. 13 (90). С. 131-143.
6. Панасюк В., Монастирський Г. Цифровізація економічних процесів як чинник розвитку регіонального бізнесу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 2. С. 205 – 208.
7. Сірко А. В. Реалії цифрової економіки: нові можливості та виклики для суспільства і держави. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8337> (дата звернення: 01.04.2024).
8. Фісуненко П., Берестюк М. Систематизація поглядів на сутність поняття «цифрова економіка». *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4 (55). С. 556-563.
9. Ханін І. Г., Білозубенко В. С., Сопін Є. О. Цифрова економіка: сутність, особливості та глобальні тенденції розвитку. *Бізнес Інформ*. 2021. №9. С. 65–72.